

Ion Alexandru Mizgan

SFÂNTUL
IOAN GURĂ DE AUR
ARHIEPISCOP LA CONSTANTINOPOL

© Editura Theosis

www.theosis.ro

office@theosis.ro

Tel: 0770/111916, 0746/792321

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MIZGAN, ION ALEXANDRU

Sfântul Ioan Gură de Aur, arhiepiscop la Constantinopol /

Ion Alexandru Mizgan. - Ed. a 2-a, rev. - Oradea : Theosis, 2015

ISBN 978-606-92765-8-7

235.3 Ioan Gură de Aur

929 Ioan Gură de Aur

Tehnoredactare și copertă: *Delia-Maria Kerekes*

Ion Alexandru Mizgan

SFÂNTUL
IOAN GURĂ DE AUR
ARHIEPISCOP
LA CONSTANTINOPOL

Ediția a II-a
adăugită

Theosis

2015

I

SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR ȘI EPOCA SA

1. Scurte considerații asupra personalității și activității Sfântului Ioan Gură de Aur până în preajma alegerii sale în scaunul episcopal de la Constantinopol

Sfântul Ioan Gură de Aur, vrednicul arhiepiscop al Constantinopolului, a fost o mare și complexă personalitate duhovnicească, dând dovadă de alese calități intelectuale și morale, fiind unul dintre cei mai reprezentativi sfinți ai Bisericii Ortodoxe, care a impresionat generații de creștini prin întreaga sa activitate pusă în slujba Bisericii lui Hristos. Sfântul Ioan s-a impus ca o personalitate proeminentă, care a dominat în mod incomparabil epoca și vremea sa. Istoricul bisericesc *Teodor M. Popescu* arăta că niciun alt om al timpului, cel puțin în Răsărit, nu s-a distins și nu a avut însemnătatea pe care a avut-o acesta. Nimeni nu a atras interesul contemporanilor și stima posterității ca și el și nimeni nu a lăsat amintirea și celebritatea lui¹. Știința lui teologică și talentul lui neîntrecut, virtuțile lui evanghelice și cali-

¹ Teodor M. Popescu, *Epoca Sfântului Ioan Gură de Aur*, în revista „Ortodoxia”, nr. 4, 1957, p. 531.

tățile lui sufletești mari, atitudinea lui eroică în încercări dureroase și mai ales destinul lui măreț și tragic, au umplut încă de atunci lumea creștină de faima și numele lui, respectat din Răsărit până în Apus, la greci, romani și barbari. Marele patrolog român *Ioan G. Coman* sublinia faptul că nimeni n-a fost așa de iubit, atât în timpul vieții, cât și după moarte, ca Sfântul Ioan Gură de Aur².

Marele contemporan al Sfântului Ioan, Sfântul Vasile cel Mare, mai în vârstă decât el, dispunea de aceeași înclinare și entuziasm pentru acțiune, dar era mai reținut și mai ponderat, mai calculat, în relațiile cu contemporanii săi civili și bisericești. Deși străluciții săi contemporani apuseni, Ieronim și Augustin, îl depășeau pe Sfântul Ioan la nivelul speculației teologice, erau întrecuți de el prin avântul misionar și prin energia practică pe care o puneă în lucrarea sa de a schimba pe oameni în slujitori ai bine-lui. Acest fapt l-a făcut pe marele nostru patrolog Ioan G. Coman să afirme că ceea ce reprezintă performanțele speculative ale Sfântului Grigoire de Nyssa în teologia dogmatică, reprezintă inepuizabila energie activă a Sfântului Ioan Gură de Aur în teologia practică³.

Cel ce avea să devină arhipăstorul Bisericii din Constantinopol, spre sfârșitul secolului al IV-lea, s-a născut la Antiohia⁴, un oraș cosmopolit ce număra între 150 000-300 000 de locuitori, comparabil în mărime cu Constantinopolul și Alexandria și în care limba greacă era uzuală⁵. În ce privește anul nașterii Sfântului Ioan

² Ioan G. Coman, *Personalitatea Sfântului Ioan Gură de Aur*, în revista „Studii Teologice”, seria a-II-a, anul IX, nr.9-10,1957, p. 595 .

³ *Ibidem*.

⁴ Azi Antakya, în sudul Turciei.

⁵ J.N.D. Kelly, *Golden Mouth. The story of John Crysostom – ascetic, preacher, bishop.*, Duckworth, London, 1995, p.2.

Gură de Aur, acesta nu poate fi stabilit cu certitudine. Variate date între 344 și 354 au fost propuse ca zi de naștere, dar o dată concretă e imposibil de stabilit⁶. De la istoricii Paladius și Socrates știm că provenea dintr-o familie nobilă, tatăl său Secundus ocupa o importantă funcție în armată, iar mama sa Antuza, era de neam grec⁷ și era o femeie cultivată, cu un caracter puternic și provenea dintr-o bogată familie creștină⁸. Tatăl său Secundus a murit foarte curând după nașterea sa, probabil când avea un an sau doi, deoarece el nu știa încă să vorbească la momentul respectiv⁹. Mama sa, Antuza, rămasă văduvă la 20 de ani, nu s-a mai recăsătorit după moartea soțului, ci s-a dedicat creșterii fiului ei¹⁰. Primele elemente ale educației creștine, Ioan le-a primit de la mama sa, iar educația clasică a primit-o de la retorul Libanius și de la filosoful Andragatius¹¹. Istoricul Sozomen ne informează că atât de mult l-a impresionat tânărul Ioan pe Libanius, prin însușirile sale intelectuale și prin zelul său pentru studiu, încât atunci când acesta a fost întrebat pe cine ar dori să lase ca urmaș al său, Libanius a răspuns: „pe Ioan dacă nu l-ar

⁶ Patrologul român Ioan G. Coman s-a oprit asupra anului 354, dar cercetătorul britanic J.N.D. Kelly, consideră că e greu să ne pronunțăm cu precizie asupra datei exacte a nașterii Sfântului Ioan.

⁷ Constantin Cornițescu, *Chipul mamei Sfântului Ioan Gură de Aur*, în revista „Studii Teologice”, seria a-II-a, anul XXIX, nr. 9-10, noiembrie –decembrie, 1977, p. 615 .

⁸ J.N.D. Kelly, *op.cit.*, p.4.

⁹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre preoție*, traducere de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998, p. 31.

¹⁰ Sfântul Ioan a avut o soră mai mare ca și el cu doi ani, care a murit la scurt timp după nașterea sa și moartea tatălui său.

¹¹ Ioan G. Coman, *Patrologia*, Sfânta Mănăstire Dervend, 1999, p.133.

fi furat creștinii”¹². Nu este exclus faptul ca Ioan să fi studiat dreptul și să fi profesat avocatura¹³.

După ce și-a încheiat studiile, la vârsta de 18 ani, s-a dedicat rugăciunii, citirii Sfințelor Scripturi, și a început să frecventeze asketerionul din Antiohia, condus de Diodor de Tars și Carterios. Curând a fost botezat¹⁴ în orașul Amida de episcopul Baetanus. A fost făcut apoi lector sau citeț la Antiohia de către Pimen, episcopul orașului¹⁵. Moartea mamei sale îi va permite să se retragă în munții Antiohiei, unde a petrecut patru ani sub îndrumarea unui eremit, apoi s-a retras și a trăit de unul singur într-o peșteră¹⁶. Vreme de doi ani și-a petrecut cea mai mare parte a timpului fără să doarmă, în rugăciune și citirea Noului Testament. Datorită asprelor nevoițe ascetice pe care și le-a impus, el și-a ruinat sănătatea și a fost nevoit să revină la Antiohia¹⁷. Sfântul Ioan a continuat să fie lector pentru doi ani, după întoarcerea la Antiohia, iar apoi a fost hirotonit diacon de episcopul Meletie al Antiohiei, în 380 sau 381, treaptă în care a slujit timp de cinci

¹² *Viața Sfântului Ioan Gură de Aur în relatările istoricilor bisericești: Paladie, Teodor al Trimitundeii, Socrates, Sozomen și Fer. Teodoret al Cirului*, traducere din limba greacă și note de Pr. Prof. dr. Constantin Cornișescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001, p. 208.

¹³ Ioan G. Coman, *op.cit.*, p. 133.

¹⁴ Și în ce privește data botezului Sfântului Ioan părerile sunt împărțite, unii cercetători oprindu-se la anul 367 sau 368, alții asupra anului 372.

¹⁵ *Viața Sfântului Ioan Gură de Aur în relatările istoricilor...*, p.161.

¹⁶ F.Cayré, *Manual of Patrology and history of theology*, translated by H.Howitt, first volume, first & second books, Society of St. John the Evangelist, Printers to the Holy See and the Sacred Congregation of Rites, Paris, Tournai, Roma, printed in Belgium, 1935, p. 462.

¹⁷ Donald Attwater, *Saints of the East*, Harvill Press, London, 1963, p. 59.

ani. Urmașul lui Meletie, episcopul Flavian, l-a hirotonit preot în anul 386, calitate în care, timp de 12 ani, a predicat în toate bisericile din Antiohia, în fiecare Dumini-că și Sărbătoare, iar în Postul Mare, în fiecare zi, cerceta și mângâia poporul, ajutând pe cei nevoiași și bolnavi¹⁸. În această perioadă Sfântul Ioan și-a elaborat frumoasele omilii la Evanghelia după Matei, socotite până azi, ade-vărate perle ale exegezei biblice. Predicile Sfântului Ioan la Antiohia erau înflăcărare și foarte documentate, expri-mându-și prin ele tot talentul său oratoric, excelând în predica morală¹⁹.

În perioada în care Sfântul Ioan și-a desfășurat activi-tatea la Antiohia, situația locuitorilor cetății nu era prea fericită datorită impozitelor mari impuse de autoritatea imperială. În semn de protest antiohienii au dărmădat în 387 statuile împăratului Teodosie și ale familiei sale²⁰. Acest lucru a adus locuitorilor Antiohiei amenințarea cu exter-minarea totală, astfel încât mulți părăseau orașul. Din pri-ma săptămână a Postului Mare, episcopul Flavian a ple-cat la Constantinopol, spre a cere clemență împăratului Teodosie, iar Sfântul Ioan a rostit de-a lungul întregului Post 21 de omilii, numite *Omiliile despre statui*, în care con-solează și încurajează pe credincioșii îngroziți de repre-saliile ce se puteau abate asupra orașului lor, dar în ace-lași timp combate păcatele vremii, arătând deșertăciunea lucrurilor din această viață vremelnică. În ultima omilie Ioan anunță sfârșitul fericit al intervenției episcopului Fla-vian, care a obținut de la împărat amnistierea celor vino-

¹⁸ F. Cayré, *op.cit.*, p. 463.

¹⁹ Ion St.Cristache, *Activitatea omiletică a Sfântului Ioan Hrisostom la Antiohia*, în revista „Glasul Bisericii”, 1968, nr. 5-6, p. 701-710.

²⁰ F.Cayré, *op.cit.*, p. 463.

vați. Activitatea Sfântului Ioan la Antiohia a fost apreciată și de istoricii vremii Paladius, Socrates, Sozomen, precum și de istoricii din timpurile moderne. Sozomen scria că Sfântul Ioan cumula în persoana sa o viață aleasă condusă de înțelepciune, viețuind după poruncile divine, inspirând încredere credincioșilor spre imitarea propriei virtuți, expunând cu sinceritate sensul Sfintei Scripturi²¹.

Patrologul apusean F.Cayré afirma că deși Sfântul Ioan Gură de Aur nu s-a ridicat la nivelul speculației teologice a Sfântului Grigorie de Nyssa, el a fost un excelent îndrumător al vieții duhovnicești²². La fel istoricul Hans von Campenhausen remarca și el faptul că faima Sfântului Ioan Gură de Aur a fost imensă, el bucurându-se și azi de venerația tuturor Bisericii creștine²³.

În finalul acestor scurte considerații introductive putem spune că în cei doisprezece ani de preoție la Antiohia, Sfântul Ioan Gură de Aur, a desfășurat o prodigioasă activitate misionară pentru formarea morală a credincioșilor săi, fiind perioada celei mai desăvârșite creații duhovnicești din viața sa²⁴.

2. Alegerea Sfântului Ioan Gură de Aur în scaunul episcopal de la Constantinopol

Întreaga activitate a Sfântului Ioan la Antiohia, predicile sale, grija față de cei sărmani și bolnavi, stăruința lui în formarea morală a credincioșilor și apărarea dreptei credințe în fața ereticilor, i-au adus celebritatea des-

²¹ *Viața Sfântului Ioan Gură de Aur în relatările istoricilor...*, p. 208-209.

²² F.Cayré, *op.cit.*, p.471-472 .

²³ Hans von Campenhausen, *The Fathers of the Greek Church*, London, 1963, p. 157.

²⁴ Tot din perioada antiohiană datează și tratatul său *Despre Preoție*.

pre care s-a auzit și în capitala imperiului, la Constantinopol. Astfel în anul 397 la moartea episcopului Nectarie al Constantinopolului, când s-a pus problema alegerii unui urmaș și când mulți și-au dorit să-și asume întâietatea în Biserică, iar unii propuneau pe unul, alții pe altul, poporul s-a scandalizat și a cerut stăruitor împăratului să fie adus în scaunul episcopal cel mai vrednic om în slujirea preotească din acea vreme. La sugestia primului ministru Eutropiu, împăratul Arcadiu și-a îndreptat gândul spre preotul Ioan de la Antiohia. Motivele precise pentru care Eutropiu s-a oprit asupra Sfântului Ioan nu sunt cunoscute. Istoricii vechi, Paladius și Socrates, atribuie alegerea Sfântului Ioan pe baza elocvenței sale. Unii istorici moderni consideră că Eutropiu a făcut aceasta și pentru a mai limita influența alexandrină în Constantinopol. Alții cred că Eutropiu a voit să dea Constantinopolului un vrednic arhipăstor care să contribuie și la ridicarea vieții morale, întrucât se știa că preotul antiohian avea alese însușiri de viațuire morală. Un alt motiv se presupune a fi fost dorința familiei imperiale de a duce o acțiune mult mai riguroasă împotriva arianismului în capitală și au văzut în Ioan omul cel mai potrivit pentru o asemenea lucrare sau acțiune²⁵. Hotărârea imperială fiind luată, împăratul i-a scris guvernatorului Antiohiei să trimită cât mai repede la Constantinopol pe preotul Ioan: „Augustul și slăvitul Arcadius, către patricianul Victor generalul Orientului, acestea scriu: întrucât unii neisprăviți dau buzna, neavând nici rușine, nici stăpânire asupra minții, și vor să-și însușească scaunul episcopal, noi, având pururea frică de Dumnezeu, pe astfel de

²⁵ J.N.D. Kelly, *op.cit.*, p. 105.

oameni îi respingem. De aceea îți poruncesc prin această scrisoare a noastră ca, arătând toată dibăcia, să ne trimiți aici pe Ioan, preotul marelui oraș, fără ca cineva să observe sau să simtă acest lucru. Prin urmare, dacă astfel vei executa această poruncă, te vei învrednici de cele mai călduroase laude de la noi”²⁶.

Împăratul a insistat ca această operațiune să fie făcută cu grijă pentru a evita unele posibile demonstrații ale poporului antiohian care îl adora pe Sfântul Ioan. Totuși episcopul Flavian al Antiohiei a fost informat în taină despre cele ce aveau să se întâmple²⁷. Prin urmare Ioan a fost invitat la marginea orașului și a fost urcat într-o trăsură imperială și predat aghiotantului comandantului gărzii de corp a împăratului, care l-a escortat spre Constantinopol. Ajuns la Constantinopol, după o călătorie de aproximativ două săptămâni²⁸, împăratul a convocat o adunare a episcopilor pentru ca hirotonia noului arhipăstor al Constantinopolului să fie cât mai fastuoasă. Între episcopii invitați se număra și Teofil al Alexandriei. Când Teofil a aflat de alegerea făcută s-a arătat furios, dorința lui fiind aceea de a-l impune pe scaunul din Constantinopol pe preotul Isidor din eparhia sa. Istoricul Sozomen ne relatează că preotul Isidor se îngrijea la Alexandria de străini și săraci și că în tinerețe îndeplinesc o misiune periculoasă în contul episcopului Teofil. Acesta a ajuns astfel să fie considerat drept unul dintre oamenii săi cei mai credincioși și a voit ca la momentul potrivit să-l răsplătească pentru pericolele pe care le-a

²⁶ *Viața Sfântului Ioan Gură de Aur în relatările istoricilor bisericești ...*, p. 162-163.

²⁷ J.N.D. Kelly, *op.cit.*, p. 104.

²⁸ Aurel Jivi, *Sfântul Ioan Hrisostom arhipăstor la Constantinopol*, în revista „Mitropolia Banatului”, 1969, nr.4-6, p. 227.

înfruntat și să-l pună în scaunul de episcop la Constantinopol. Dar în cele din urmă pentru că împotriva lui Teofil se formulaseră mai multe acuzații și pentru ca să nu-l supere pe Eutropiu, Teofil a fost în cele din urmă de acord cu alegerea lui Ioan și el a fost și cel care a oficiat hirotonia acestuia²⁹. Acest fapt a constituit o umilire a lui Teofil pe care acesta nu a uitat-o niciodată³⁰. În ce privește data hirotonirii Sfântului Ioan sunt unele discrepanțe. Sinaxarul Bisericii din Constantinopol o plasează pe 15 decembrie 397, iar istoricul Socrates pe 26 februarie 398. Data pe care o furnizează Socrates se pare că e cea exactă și cei mai autorizați cercetători din zilele noastre o acceptă pe aceasta. Când Ioan a fost hirotonit episcop al Constantinopolului avea în jur de 50 de ani³¹.

3. Contextul politico-religios și moral al epocii în care Sfântul Ioan Gură de Aur a activat la Constantinopol

Arhipăstoria Sfântului Ioan Gură de Aur la Constantinopol a fost relativ „scurtă și agitată”, după cum o caracteriza un cunoscut patrolog apusean³². Așa cum remarca și istoricul nostru bisericesc, Teodor M. Popescu, Sfântul Ioan Gură de Aur a depășit pe cei din jurul său și spiritul vremii sale, el însumând în sine nu numai o personalitate excepțională, un mare ierarh, ci chiar o instituție, un principiu, o mare idee. Ciocnirea dintre idealul

²⁹ *Viața Sfântului Ioan Gură de Aur în relatările istoricilor bisericești...*, p. 186-187.

³⁰ J.N.D. Kelly, *op.cit.*, p. 106 .

³¹ *Ibidem*.

³² Henri -Irénee Marrou, *Biserica în antichitatea târzie (303-604)*, traducere de Roxana Mareș, Editura Teora, București, 1999, p. 102.

evangelic și realitățile vieții omenești era obișnuită în opoziția ce întâmpina creștinismul în lume, dar în arhipăstorirea Sfântului Ioan Gură de Aur ea a fost de o intensitate unică și zguduitoare. El a luat asupra sa o sarcină care părea multora utopică, a predicat și a voit pentru toți creștinii o viață morală ideală, a gândit toate în duhul Evangheliei, cu o putere sufletească, o căldură și o consecvență uimitoare, care scandaliza pe cei fățarnici și-i făcea adversari. Cu viziunea sa despre slujirea preoțească, cu conștiința sa de ierarh și de apostol, de trimis și slujitor al lui Iisus Hristos, Ioan a predicat și a dat ca pilă o concepție și o viață creștină de cel mai înalt nivel moral, într-un complex de împrejurări care îl fac fără asemănare în istoria creștinismului³³.

Ierarhul cu suflet de apostol, cu viață de ascet, cu energie morală de profet - așa cum îl caracteriza același istoric - se găsea și lucra într-o societate căreia îi aparținea și de care se deosebea în același timp. Îi aparținea prin părinții, dascălii, clericii și credincioșii timpului, prin prietenii și adversarii săi, dar se deosebea prin idealul său moral, pe care îl voia realizat integral de fiecare și de toți la locul și chemarea lor. Sfântul Ioan Gură de Aur dorea o Biserică și o Lume în care egalitatea, înțelegerea, munca și pacea, să fie realități aieva, nu simple deziderate³⁴.

În activitatea lui ca arhiepiscop la Constantinopol s-a confruntat cu stări și evenimente politice, sociale și morale, invazii ale barbarilor, lupta dintre creștinism și păgânism, agitația adusă de erezii și schisme, cu măreția și

³³ Teodor M. Popescu, *art. cit.*, p. 531.

³⁴ Constantin Voicu, *Teologia muncii la Sfântul Ioan Gură de Aur și actualitatea ei*, în revista „Mitropolia Ardealului”, anul XX, nr. 3-5, martie-mai, 1975, p. 199.

decadența societății din Constantinopol ș.a.m.d. Sfântul Ioan a trăit într-o epocă de mari prefaceri și de zbucium, de convulsii politice și religioase, de conflicte și răsturnări de situații, care au lovit Imperiul și Biserica. Din exterior Imperiul era atacat de barbari (germani, huni, mauri etc.) pe care bizantinii încercau să-i facă inofensivi și utili imperiului. Pe plan intern se agitau atât păgânii, care nu se împăcau cu pierderea privilegiilor avute înainte de creștinism și ereticii nemulțumiți de situația lor, care deveniseră dușmani atât ai Bisericii cât și ai imperiului³⁵.

În momentul când Sfântul Ioan își începe activitatea ca arhipăstor în capitala imperiului, pericolul barbar constituia și atunci o problemă serioasă. Imperiul era amenințat la acea vreme de goții răzvrățiți și prădalnici, împăratul fiind nevoit să accepte anumite condiții impuse de aceștia la Calcedon în 399³⁶. În Orient năvala isaurilor și a altor populații africane în mai multe provincii ale Asiei Mici, creau o stare de coșmar și demoralizau populația. Invaziile acestor populații lăseau în urmă ruine, ucideri, foamete, motive care îndemneau populația la exoduri. Armata nu era în stare să apere granițele imperiului de barbarii care năvăleau din exterior, iar în interior bandele de hoți nu puteau fi ținute în frâu. Prezența mercenarilor barbari în rândul armatei devenea periculoasă pentru că atunci când lipseau recompensele deveneau turbulenți. Prezența barbarilor în cuprinsul și în serviciul imperiului complica nu numai situația

³⁵ Teodor M. Popescu, *art.cit.*, p. 533.

³⁶ Pentru mai multe amănunte în privința tulburărilor produse de goți în capitala imperiului a se vedea lucrarea istoricului J.N.D. Kelly, *op.cit.*, p.145-162.

politică, ci și pe cea religioasă. Barbarii erau mulți încă păgâni, ori cei care s-au creștinat erau eretici arieni, prea puțini fiind ortodocși. Acest fapt avea importanța și gravitatea sa, dată fiind participarea elementului barbar în viața Statului. Intresul Bisericii și al Imperiului de a realiza unitatea de credință în folosul lor, făcea din prezența barbarilor păgâni și eretici o problemă din cele mai grele. Atât *păgânismul* cât și *erezia* erau obstacole la acea vreme în privința unificării și pacificării interne a Imperiului. Ele întrețineau opoziția religioasă, polemica și agitația³⁷.

Cu toate că Biserica era în mare creștere totuși ea își avea crizele ei nefiind pe deplin consolidată. Împăratul era într-adevăr creștin, dar nu era tot aparatul de stat alcătuit din creștini, iar populația era creștină numai în parte. Marele avânt al creștinismului din secolele IV-V nu însemna victoria deplină asupra păgânismului. Acesta reprezenta încă o mare putere, nu numai prin numărul adepților și templelor lui, ci și prin calitatea socială a multora dintre ei, prin funcțiile pe care le ocupau în stat. Rezistența păgânismului la campania de legi pornită de împărății creștini împotriva lui, perseverența în credințele și practicile idolatriei tradiționale, arată că păgânismul, nu numai că nu se dădea bătut, ci voia să se mențină pentru totdeauna și să reia conducerea politică și spirituală a lumii de atunci.

Păgânismul epocii Sfântului Ioan Gură de Aur era în transformare și refacere. El tindea să se spiritualizeze și moralizeze, pentru a opune creștinismului o doctrină religioasă, care voia să satisfacă și sentimentul religios și rațiunea. O parte din funcționarii imperiului, colabora-

³⁷ Teodor M. Popescu, *art.cit.*, p. 535.

tori și subalterni ai împăratului, erau păgâni, iar unii dintre ei erau capabili și distinși. În aristocrația marilor orașe păgânii predominau. Senatul, clasa socială de sus, latifundiarii, aparțineau în mare măsură păgânilor. Cu toată politica de favorizare a creștinismului, dusă de Constantin cel Mare și de urmașii acestuia, dar mai ales de Teodosie I, împărații nu puteau și nu voiau să distrugă vechea religie pe calea măsurilor de constrângere. Totuși legile de îngrădire a păgânismului se succedau cu împărații, exercițiul cultului păgân era tot mai mult restrâns, dar credința păgână în sine nu putea fi interzisă pe cale de lege. Lupta contra păgânismului care a dus la închiderea tuturor templelor păgâne, este una dintre caracteristicile epocii Sfântului Ioan Gură de Aur. Prin urmare atitudinea păgânilor era ostilă și Statului și Bisericii³⁸.

Alături de păgâni *ereticii* constituiau, la începutul păsătoririi Sfântului Ioan, o altă grea problemă pentru Stat și Biserică, poate cea mai complicată prin natura ei. *Ereticii* întrețineau o agitație continuă. *Ereziile* provocau marele război intern al Bisericii, constituind tulburarea dinăuntru cea mai periculoasă dintre toate. *Ereziile* complica mult situația religioasă în secolele IV-V și aduceau Bisericii griji și frământări, confuzia fiind foarte mare. Creștinii se împărțeau în tabere rivale, agitate de ereziarhi, încurajate în trecut de unii împărați și învrăjbite de formule de credință diferite înțelese. Spectacolul acesta producea o impresie negativă care aducea critica și disprețul păgânilor și iudeilor. *Ereziile* erau periculoase nu numai prin natura lor anarhică, ci și prin concursul de împrejurări care le favoriza și încuraja cu opoziția făcu-

³⁸ *Ibidem*, p. 536-537.

tă imperiului și Bisericii de barbari, păgâni și iudei. Ca și păgânii, ereticii legau speranțe de ridicarea uzurpatorilor pe tronul imperial. Astfel la zvonul că Teodosie I ar fi fost învins de uzurpatorul Maximus în anul 388, arienii din Constantinopol au atacat locuința episcopului Nectarie, predecesorul Sfântului Ioan Gură de Aur, și i-au dat foc³⁹.

Ereticilor, la fel ca și în cazul păgânilor, legislația nu le era favorabilă. Împăratul Teodosie I luaseră arienilor bisericile din capitală și le-a redat ortodocșilor, împreună cu scaunul episcopal. Eunomienii (arieni riguroși) au fost chiar alungați din Constantinopol. În anul 395 împăratul Arcadiu s-a văzut nevoit să-i alunge iarăși pe clericii lor. La legile lui Teodosie I, Arcadiu a adăugat altele, interzicând ereticilor accesul la funcțiile de Stat, adunările publice sau particulare. Cu toate declarațiile împăraților creștini de a asigura prin legi unitatea de credință necesară unității și ordinii imperiului, ei au dovedit și în această privință, ca și față de păgâni, o oarecare inconsecvență, acordând uneori ereticilor drepturi refuzate mai înainte. Această oscilație se explică prin situația politică, prin influențe pe lângă împărați și din interesul de a nu mări încordarea⁴⁰.

După cum am putut observa, curtea imperială a avut un rol important pentru Sfântul Ioan în destinul său de arhipăstor al Constantinopolului. Din acest motiv ne vom opri pe scurt și asupra situației de la curtea imperială în momentul începerii activității Sfântului Ioan la Constantinopol. Curtea imperială a fost cea care a adus atât mărirea cât și prăbușirea Sfântului Ioan Gură de Aur. Starea

³⁹ *Ibidem*, p. 538.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 536-537.